

Trassel

Att prata om och gestalta våra könsroller kan vara både roligt och ge utrymmer för tankar och reflexion kring hur vi beter oss mot varandra. Animationen "Trassel" - löst baserad på en saga av Bröderna Grimm - fångar på ett lustfyllt sätt upp frågor kring mod, att växa upp och könsroller. Och i centrum står en tjej med skinn på näsan.

Rekommenderad från åk 2

EN FILMHANDLEDNING AV
ANDREAS HOFFSTEN

Handling

Vi möter ett välmående kungadöme, styrt av ett av folket älskat kungapar. Disneys "Trassel" bygger löst på en saga av bröderna Grimm. Drottningen är gravid och blir svårt sjuk - folk och soldater går man ur huse för att leta efter en magisk hälsobringande blomma. Man hittar blomman och drottningen tillfrisknar mirakulöst och föder en söt liten flicka med gyllene blont hår. Men vi har också bevittnat hur en mystisk kvinna hämtar kraft och håller sig ung med hjälp av kraften i den magiska blomman.

Den mystiska, svartklädda kvinnan kidnappar prinsessan mitt i natten då hon förstår att blommans kraft flyttat över i hennes gyllene hår. Prinsessan Rapunzel uppfostras av den elaka gamla kvinnan Gothel som håller henne i hårda tyglar. Rapunzel tillåts aldrig gå ut, dagarna i ända lever hon instängd i det höga tornet. Hon växer upp till en

ung vacker kvinna som sköter hemmet, moppar, städar, diskar och tvättar. Ibland leker hon med sin vän - kameleonten Pascal - eller läser eller spelar gitarr och sjunger. Och håret på henne - det som håller Gothel ung - det växer och växer till 20 meter. Och naturligtvis drömmer hon om att en dag få gå ut i världen ... fri och obunden. Och nu inför sin 18-års dag hoppas hon få gå ut - och se de alla de lyktor som varje år hon fyller år svävar uppe i skyn bortom skogen.

Samtidigt bryter sig filmens manlige hjälte, Flynn Rider med hjälp av sina kumpaner, bröderna Stabington, in i själva slottet där de stjäla ett diadem, prinsessans diadem. De jagas av soldater och den egensinniga och smarta hästen Maximus och Flynn är på vippen att fångas när han smyger sig undan och in i en bergsskrevla, ända fram till tornet där Rapunzel bor. När han inte får något svar på sina rop, klättrar upp och möts av ett slag i skallen från den stekpanna som Rapunzel håller i näven. Hon gömmer Flynn i sin garderob.

Så kommer Gothel hem - Rapunzel berättar om sin önskan att få gå ut. Då skriker Gothel åt henne att "jag vill inte höra mer om flytande ljus och du kommer aldrig att lämna det här tornet så länge du lever." Då först inser Rapunzel att hon måste ändra taktik, hon förstår att hennes "mamma" inte vill henne väl.

Tillsammans ger sig Rapunzel och Flynn iväg från tornet. De träffar ett avtal; han ska föra henne till de svävande lyktorna, sen tillbaka och först då får han väskan med diademet som hon gömt. Inne i skogen och friheten njuter Rapunzel av att känna gräs under fötterna, andas

frisk luft. Det är starka känslor hon känner; skuld, frihet, oro och glädje om vartannat. Flynn säger att det är så man känner när man växer upp och slår sig fri, det är inget konstigt. Samtidigt jagas de av hästen Maximus och soldaterna från slottet.

Efter en rad äventyr - där även Gothel blir med i jakten på Flynn och Rapunzel - hamnar de jagade till slut vid stranden av en flod och kan lugnt berätta om sina liv, sina tillkortakommanden och drömmar. Han, Flynn heter egentligen Eugene Fitzherbert vilket han skäms för. Hon berättar om sitt hår, om sin ambivalens, om alla skuld-känslor visavi styvmodern och hennes återkommande "Mamma vet bäst" där hon förnekar Rapunzels önsningar.

Samtidigt ingår Gothel ett avtal med skurkarna - de ska hjälpa henne att röva bort Flynn så får de diademmet som Gothel hittade i tornet. Nu händer saker slag i slag, Rapunzel och Flynn festar på värdshuset Den smula Ankungen och vinner vänner, Flynn sluter fred med sin antagonist, hästen Maximus. De går in i staden där det är fest, de dansar och har roligt. Vi ser också kungaparet som åldrats men fortfarande tyngs av sorgen över sitt förlorade barn. I skymningen rör Flynn och Rapunzel ut i en båt för att se alla lyktorna, synen är hänförande och en försiktigt spirande romans gryr mellan dem.

När Flynn lite senare lämnar Rapunzel för ett kort ärende - slår Gothel till. Hennes lömska plan sätts i verket och Rapunzel luras tro att Flynn svikit henne - i själv verket har han fångats in och satts i finkan. "Du hade rätt mamma, du hade rätt i allt.", säger Rapunzel med ögonen fulla av tårar.

Världen där ute är mörk, självisk och grym, minsta solstråle förstörs - tänker Rapunzel. Men så ser hon plötsligt en likhet mellan en liten näsduk hon har och en målning i taken hon gjort hemma i tornet. Hon anar samband, minns vagt sin barndom. Är det jag som är den saknade prinsessan? Något väcks till liv och hon hittar åter tillbaka till sitt rebelliska jag.

Det blir till en konflikt på liv och död. Under tiden räddas Flynn/Eugene ur fångelset av alla gästerna på värdshuset Den Smula Ankungen - det är hästen Maximus

som har hjälpt till med att få dit dem.

Och de återförenas med kungen och drottningen i en enda lång omfamning. Slutet gott som i alla goda sagor.

Några inledande ord

"Trassel" marknadsförs mot småbarn vilket ur ett konventionellt perspektiv utgör den sedvanliga målgruppen för animationer från Disney. Men innehållsligt passar filmen bättre för något äldre, åk 3-4, som lättare kan tala lite djupare om filmens tematiska innehåll. Frågorna i texten tar därför i första hand sikte på de äldre barna.

Mamma vet bäst

Rapunzel är en ung, nyfiken, vetgirig och levande flicka. Instängd i ett torn av en illvillig kvinna som utger sig för att vara hennes mor och som därtill genom alla år hjärntvättat henne om hur farligt allt är i livet och hur mycket hon älskar henne. Hon har dolt sin aggressiva egoism bakom vackra ord, blandat med falska självförelöser och självömkan i ett raffinerat psykologiskt manipulerande i syfte att ingjuta rädsla och osäkerhet hos sin dotter om att världen därute är farlig och fientlig. "Världen utanför är en farlig plats, fylld av hemska, själviska människor - du är mycket säkrare här inne", säger Gothel. Och alltid avslutningsvis med tillägget: "mamma vet bäst". Som ett mantra.

Att under en sådan mental terror ändå lyckas behålla någon form av självkänsla och självaktning måste anses imponerande hos en tonåring som just står i begrepp att slå sig fri, bli sin egen och gå ut i livet. Och till skillnad mot Askungen tar hon sig ut, slår sig fri, visserligen tillsammans med Flynn som blir den utlösande faktorn, men utan hjälp av möss eller feer med magiska trollspön - och utan att hoppa i armarna på en prins. Istället har hon jämlikt slagit följe med en pojke hon tycker om. Och det är faktiskt befriande med en modern ton i en film - "Trassel" är den 50:e i ordningen från multinationella bolaget Disney. Tänk bara på hur några av deras senaste produktioner har sett ut: "Chicken Little", "Treasure Planet", ett klart steg framåt.

- Det krävs ett stort mod att sätta sig upp mot sin mamma - hur uppfattar barnen Rapunzel? Att hon är modig är nog alla ense om, men känns det troligt?
- Jag älskar dig mest - säger styvmamman, men menar hon det, egentligen? Vad kännetecknar kärlek mer än det vi - kanske lite lättsamt - säger i ord?
- En mammas kärlek till sitt barn är ett bärande element i vår civilisation och ett mycket vanligt tema i konsten. Därför kan man säga att filmens upphovsmän ger sig in på en känslig balansakt när de problematiserar moderskapet och ger en svart och otäck bild av hur en mamma kan vara. Vad gör Gothel för fel? Hur tycker eleverna att en bra mamma ska vara förutom att vara snäll och kärleksfull på ett äkta sätt?
- Filmen bygger löst på bröderna Grimms saga om Rapunzel vars blonda hår var tjugo meter långt och magiskt då det var doppat i saften från en blomma vars frö växt ur solens sken. Och vi vet ju att alla sagor slutar lyckligt - hur märker vi det i filmen, vilka signaler får vi om att det kommer att gå bra?
- Hur brukar mammor och pappor skildras på film och i böcker? Kan eleverna komma på någon annan god eller ond mamma eller pappa från fiktionens värld som de kom att tänka på?
- Rapunzel har en liten ödla Pascal, en salamander, som sin förtrogna och lekkamrat i tornet. Vilken roll i berättelsen har Pascal - han kan ju nästan läsa Rapunzels innersta tankar?

Hur gör flickor, hur gör pojkar?

"Trassel" har en kvinnlig huvudperson som driver handlingen framåt och Rapunzel har även försatts med en rejäl näsa och en tydlig karaktär, vilket inte alltid har kännetecknat Disneys kvinnogestalter i tidigare filmer genom åren - det började för övrigt med "Den lilla sjöjungfrun" och "Pocahontas" men antalet söta flickor med himlande

ögon och små näpna näsor är i absolut majoritet. Och kvinnliga hjältar är vi inte vana vid i filmer för barn, vår egen Pippi Långstrump undantagen. Man kan frestas påstå att filmkonsten generellt är ganska bra på att cementera könsroller.

Men vid flera tillfällen leker "Trassel" med klassiska könsroller som när Maximus, Rapunzel och Flynn närmar sig staden och kivas på ett tjejtigt respektive killaktigt sätt.

Flynn själv blir mer avspänd och känslig ju längre filmen går och släpper på kravet att vara en tuff kille i alla lägen. Rapunzel å sin sida, kastar sin flickaktighet åt sidan och tar för sig i olika situationer när hon alltmer följer sina impulser mot berättelsens slut. Bägge huvudkaraktärerna utvecklas med andra ord mot ett tydligare jämlikt förhållande - vilket ger dem båda kraft.

- Tycker eleverna att personerna Flynn och Rapunzel känns trovärdiga?
- Nämn några typiska tjejdrag respektive killdrag som ni gillar / tycker illa om hos de bägge huvudpersonerna.
- Vad är det som är bra med könsroller? Och - förstås - vad kan kännas som en tvångströja med att behårt följa förväntningarna med könsroller?
- En kul övning är att spela det motsatta könet i små enkla vardagliga sketcher som att handla, gå på banken. Byt med varandra - och filma gärna av om ni har möjlighet, det brukar uppskattas och är roligt och tacksamt att diskutera kring efteråt.

Vad är skönhet?

Vad ger oss värde i livet? Vad får vi vår självkänsla ifrån? Rapunzels falska mamma har inte klarat av att åldras, hon kämpar med näbbar och klor för att behålla sitt ungdomliga utseende. I vår tid säljs skönhetsprodukter och antirynkrämer i stora mängder och att döma av den hårda reklamlanseringen av olika märken (som kostar stora pengar även om de görs på en global marknad) går

krämerna åt som smör i solsken. Det är som om vi talar om skönhet som enbart yta inte som karaktär eller som själens spegel.

Även Flynn är mycket medveten om sitt utseende och spelar hårt på det i mötet med Rapunzel när han försöker se tuff ut och även kallar sig Flynn i stället för sitt riktiga namn för att imponera.

- Rapunzel speglar sig inte hela tiden och ger intryck av att inte vara helt upphängd vid hur hon ser ut - men söt är hon. Tror ni vi skulle uppfatta henne på samma sätt om hon hade jättemycket finnar och en alldeles för stor och lite röd näsa? Skulle vi då tro på kärlekshistorien? Skulle i så fall filmens manus behöva ändras på väsentliga punkter?

- Vad tänker klassens flickor och pojkar om utseende - vilken betydelse har det? Varför är det så viktigt? Vi tycker ju

ändå bäst om dem som är naturliga och snälla och en schysst kompis.

“Mamma vet bäst” - säger Gothel och håller Rapunzels hår som vore det ett betsel på en häst. Som ett exempel på hur filmen jobbar med olika symboler. Det finns många fler. Animerad film har den stora fördelen att det inte finns några begränsningar i möjligheter till karaktärsteckning. Tänk bara på det härliga gänget på värdshuset Den smula ankungen!

- Hästen Maximus gestik och mimik. Nog är den bra mänsklig? Där ser man hur mycket som kan uttryckas bara genom mimik, med ansikte och händer. Prova själva! Lek att ni utan ett ljud eller ett ord ska ge uttryck för glädje, ledsnad, förvåning, nyfikenhet, vemod, längtan etc etc.

- Utforska i klassen andra kända sagor och låt eleverna själva bearbeta dem genom att sätta in sig själva i berättelserna eller att placera dem i modern tid. Låt eleverna sen skriva eller filma sina historier.

Produktionsuppgifter

USA 2010

Originaltitel: Tangled

Producent: Roy Conli

Manus: Dan Fogelman

Regi: Nathan Greno & Byron Howard

Musik: Alan Menken

Design: Douglas Rogers

Klippning: Tim Mertens

Svenska röster

Rapunzel - Molly Sandén

Flynn - Måns Zelmerlöw

Gothel - Charlott Strandberg

Stornäst buse - Lars-Göran Persson

Buse med krok - Jan Åström

Stabbington - Fredrik Hiller

Vaktchef - Lars Bethke

Liten buse - Bert-Åke Varg

Tekniska uppgifter

Längd: 100 minuter

Format: Vidfilm 1,85:1

Ljud: Dolby digital

Censur: från 7 år

Svensk premiär: 4 februari 2011

Distribution

Walt Disney Studios, Box 81, 101 23 Stockholm Tel 08-555 445 00, fax 08-555 445 88

Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution efter den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken www.sfi.se/filmdistribution kan ni lära mer om hur ni hittar och bokar film.

Redaktion

Andreas Hoffsten, Film i hela landet, Svenska Filminstitutet, september 2011